

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie propagowania aspektów społeczno-gospodarczych w stosunkach między UE a Ameryką Łacińską

(opinia z inicjatywy własnej)

(2010/C 347/07)

Sprawozdawca: **José María ZUFIAUR NARVAIZA**

Na sesji plenarnej w dniu 26 lutego 2009 r., działając na podstawie art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił opracować opinię z inicjatywy własnej w sprawie

propagowania aspektów społeczno-gospodarczych w stosunkach między UE a Ameryką Łacińską.

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 3 lutego 2010 r.

Na 460. sesji plenarnej w dniach 17–18 lutego 2010 r. (posiedzenie z 17 lutego) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 110 głosami – 2 osoby wstrzymały się od głosu – następującą opinię:

1. Zalecenia

1.1 Skok jakościowy w strategicznym dwustronnym partnerstwie między regionami. Zdaniem EKES-u nowy kontekst międzynarodowy wymaga wzmocnienia dialogu politycznego oraz odnowienia programu działań i ukierunkowania go zarówno na współzależności, jak i na zagadnienia wymagające ulepszenia uregulowań na szczeblu międzynarodowym, a mianowicie na środowisko naturalne, zmniejszenie nierówności, migracje bądź też kwestie pokoju i bezpieczeństwa. Należy skuteczniej wdrażać postanowienia ze szczytów w obszarze współpracy między dwoma regionami.

1.2 Nadanie nowego impulsu tradycyjnym kierunkom polityki. Oznacza to umieszczenie kwestii migracji w centrum dwustronnego programu działań, podejście do spójności społecznej z globalnej perspektywy przewidującej większą współpracę w tym zakresie, stworzenie mechanizmów konwergencji strukturalnej, stymulowanie polityki sektorowej oraz tworzenie warunków umożliwiających godziwą pracę. W układach o stowarzyszeniu należy odpowiednio rozważyć istniejące asymetrie, wykorzystując w tym celu takie instrumenty jak ocena zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju, rzeczywiste uznanie zasady szczególnego i różnicowanego traktowania w przypadku słabiej rozwiniętych państw, ustanowienie wyjątków i okresów przejściowych w sektorach, w których jest to konieczne, jak również zróżnicowane podejście do współpracy na rzecz rozwoju. Współpraca z latynoamerykańskimi państwami o średnim dochodzie powinna skupiać się na zapewnieniu stabilności makroekonomicznej, wzmocnieniu instytucji, poprawie konkurencyjności i potencjału handlowego, reformach podatkowych, innowacjach oraz współpracy w obszarze kształcenia, badań i technologii.

1.3 Opracowanie planu działań w zakresie innowacji jako czynnika rozwoju i przekształceń produkcyjnych, obejmującego społeczne aspekty innowacji. Komitet domaga się, by uwzględniono różne aspekty społecznego wymiaru innowacji, a mianowicie znaczenie kontekstu społecznego i kulturowego

w procesach innowacji technologicznych; bariery społeczne, jak np. ubóstwo, które utrudniają innowacje; społeczne skutki polityki w zakresie innowacji; zdolność innowacji do budowania tkanki społecznej; potrzebę rozważenia innowacji społecznych, które tworzone są przez samo społeczeństwo na podstawie wiedzy przodków, wspólnoty bądź stosowanych praktyk i znajdują odzwierciedlenie m.in. w obszarze społecznym i ekologicznym, a także konieczność przekształcenia ich w politykę publiczną; wagę udziału społeczeństwa obywatelskiego dla akceptacji i integracji działalności i polityki w obszarze innowacji.

1.4 Uwypuklenie w partnerstwie strategicznym między UE a Ameryką Łacińską udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego. EKES apeluje, by w ramach unijnej polityki współpracy i kolejnego programu Eurosocial priorytetowo potraktowano następujące kwestie: wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz jego organów i instytucji przedstawicielskich na poziomie regionalnym w AŁ; tworzenie mechanizmu koordynacji organizacji przedstawicielskich zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego z obydwóch regionów; udział EKES-u w radzie nadzorczej przyszłej Fundacji UE – AŁ; udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w układach o stowarzyszeniu poprzez powołanie wspólnych komitetów konsultacyjnych oraz włączenie do tych układów konkretnych rozdziałów poświęconych wymiarowi społecznemu, zatrudnieniu i środowisku; instytucjonalizację udziału społeczeństwa obywatelskiego w partnerstwie strategicznym między UE a Meksykiem; zaangażowanie zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w kształtowanie i rozwój programu Eurosocial oraz w fora spójności społecznej AŁ – UE.

1.5 Co się tyczy układów o stowarzyszeniu i umów o wolnym handlu, będących obecnie przedmiotem negocjacji między UE a regionami i państwami Ameryki Łacińskiej, EKES podkreśla, że przestrzeganie praw człowieka oraz podstawowych praw społecznych i pracowniczych musi być traktowane jako warunek niezbędny do podpisania takich układów lub umów przez instytucje europejskie. Zdaniem Komitetu konieczne są mechanizmy

monitorowania, oceny i konsultacji w sprawie omawianych umów obejmujące organizacje społeczeństwa obywatelskiego. EKES apeluje szczególnie, by Komisja Europejska zagwarantowała uwzględnienie tych zasad w toczących się negocjacjach dotyczących umów o wolnym handlu z Kolumbią i z Peru. Komitet nalega na zorganizowanie szczegółowych dyskusji politycznych w ramach instytucji zanim podjęte zostaną inicjatywy w sprawie jakiegokolwiek umowy czy układu – nie mówiąc już o ich ratyfikowaniu – zgodnie z obietnicą desygnowanego na komisarza Karla de Guchta; EKES wzywa do włączenia go do tych dyskusji wraz z innymi organizacjami przedstawicielskimi społeczeństwa obywatelskiego.

2. Pozytywny bilans stosunków UE – Ameryka Łacińska

2.1 Szósty szczyt szefów państw i rządów UE oraz Ameryki Łacińskiej i Karaibów będzie miał miejsce w zupełnie innym kontekście na świecie, w Europie i w Ameryce Łacińskiej w porównaniu z sytuacją, która panowała 10 lat temu, gdy na szczycie w Rio w 1999 r. ⁽¹⁾ położono podwaliny pod strategiczne partnerstwo euro-latynoamerykańskie.

2.2 Stosunki między UE a Ameryką Łacińską kształtują się od prawie 30 lat, począwszy od dialogu parlamentarnego PE – Parlatino w latach 70., procesu z San José lub dialogu WE – Grupa z Río. Mimo że organizacje społeczeństwa obywatelskiego życzyłyby sobie, aby dokonano w tych stosunkach większych postępów, aby już wiele lat temu podpisano niektóre układy o stowarzyszeniu oraz w większym stopniu wdrażano konkluzje ze szczytów, to bilans osiągnięć jest do tej pory bardzo pozytywny. W latach 80. stosunki te odpowiadały na potrzeby w zakresie pokoju i demokracji i doprowadziły do poważnego zaangażowania Wspólnoty Europejskiej w proces pokojowy w Ameryce Środkowej. Później UE promowała regionalizm i strategiczne dwustronne partnerstwo między regionami, stosując oddzielne podejście dla każdego podregionu, a także zarządzanie wspólnymi wyzwaniem powstałymi w wyniku globalizacji, takimi jak zagrożenia dla środowiska, energia, bezpieczeństwo żywnościowe, migracje lub odpowiedź na kryzys finansowy i gospodarczy. Do dwustronnego programu działań włączono cel spójności społecznej oraz zapewniania globalnych i regionalnych dóbr publicznych. Stosunki dwustronne wpłynęły na globalne sprawowanie rządów poprzez obronę skutecznego multilateralizmu. Jak wskazano w ostatnim komunikacie Komisji Europejskiej ⁽²⁾, wprowadzono konkretne instrumenty, począwszy od samych szczytów i procesu prowadzącego do utworzenia sieci układów o stowarzyszeniu, w ramach którego podpisano tego rodzaju układy z Chile i z Meksykiem. Nawiązano również partnerstwo strategiczne z Brazylią i Meksykiem. Mając na celu wsparcie strategii sektorowych, stworzono takie instrumenty jak program Eurosocial, EuroLima i inne programy związane z edukacją. Utworzono również Zgromadzenie Parlamentarne Eurolat (Eurolat). Unia pozostaje największym inwestorem w regionie, drugim z najważniejszych partnerów handlowych oraz największym dawcą pomocy rozwojowej.

⁽¹⁾ Dotychczas odbyły się szczyty w Río de Janeiro (1999), Madrycie (2002), Meksyku (2004), Wiedniu (2006) i Limie (2008).

⁽²⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady „Unia Europejska i Ameryka Łacińska: partnerzy na arenie międzynarodowej”, COM(2009) 495/3.

2.3 Jeżeli chodzi o społeczeństwo obywatelskie, utworzono sieć powiązań z instytucjami przedstawicielskimi zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w podregionach Ameryki Łacińskiej, wniesiono efektywny wkład w lepszą koordynację między poszczególnymi sektorami – sektorem przedsiębiorstw, związków zawodowych i trzecim sektorem – na obu kontynentach oraz ulepszono współpracę z parlamentami regionalnymi. EKES posiada status obserwatora w zgromadzeniu Eurolat, z którym podpisał protokół o współpracy umożliwiający również integrację partnerskich instytucji z Ameryki Łacińskiej. W ramach partnerstwa strategicznego UE – Brazylia utworzono okrągły stół między EKES-em a Radą Rozwoju Społeczno-Gospodarczego (CDES) Brazylii. Ze swej strony Komitet przyczynił się do wzmocnienia organów, dzięki którym społeczeństwo obywatelskie uczestniczy w procesie integracji podregionów w Ameryce Łacińskiej. Poczyniono również kroki, choć jeszcze nie w pełni satysfakcjonujące, na rzecz zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w procesy negocjacji, w poszanowanie zasady instytucjonalizacji mechanizmów monitorowania i konsultacji w ramach układów o stowarzyszeniu oraz w sprostanie potrzebie uwzględnienia w tych układach wymiaru społecznego oraz wymiaru związanego z zatrudnieniem i ze środowiskiem.

3. W kierunku skoku jakościowego w strategicznym partnerstwie dwustronnym

3.1 Nowy kontekst polityczny charakteryzuje się globalnym kryzysem gospodarczym, wyzwaniami związanymi ze środowiskiem, rozwojem gospodarczym Azji, paraliżem negocjacji WTO, nasileniem ruchów migracyjnych, intensyfikacją wszystkich aspektów stosunków na linii Południe-Południe oraz powstaniem nowych forów sprawowania rządów na arenie światowej (G-20, BRIC). W tych warunkach kraje rozwijające się odgrywają coraz większą rolę, która powinna zostać rozszerzona na inne organy, takie jak międzynarodowe instytucje finansowe ⁽³⁾ lub organizacje będące częścią systemu Narodów Zjednoczonych. Wszystko to wymaga aktualizacji stosunków UE – Ameryka Łacińska oraz utworzenia bardziej konkretnych i funkcjonalnych mechanizmów, które pozwolą realizować konkluzje ze szczytów i wszystkich obszarów stosunków dwustronnych.

3.2 Jednocześnie w Ameryce Łacińskiej pojawiają się nowe projekty integracyjne, które, jak w wypadku Unii Narodów Ameryki Południowej (UNASUR), kładą większy nacisk na wymiar polityczny, na bezpieczeństwo i obronę, infrastruktury czy koordynację polityki energetycznej i finansowej. Ponadto, rosnąca potrzeba współpracy politycznej na szczeblu międzynarodowym, którą szczególnie uwydatnił kryzys, podnosi znaczenie kwestii niehandlowych – takich jak zagrożenia dla środowiska, energia, bezpieczeństwo dostaw żywności, migracje, ubóstwo i nierówność, międzynarodowa stabilność finansowa – w dwustronnym programie działań.

⁽³⁾ Patrz w tym kontekście zalecenia EKES-u w Programie dla Europy: „Podjęcie działań na rzecz zwiększenia uprawnień krajów rozwijających się w organizacjach międzynarodowych, a zwłaszcza w Międzynarodowym Funduszu Walutowym i Banku Światowym” (18.3).

3.3 Zdaniem EKES-u nowy etap wymaga wzmocnienia dialogu politycznego oraz odnowienia programu działań i ukierunkowania go zarówno na współzależności, jak i na zagadnienia wymagające zwiększenia i ulepszenia uregulowań na szczeblu międzynarodowym, a mianowicie środowisko naturalne, migracje, zwiększanie się nierówności bądź też kwestie pokoju i bezpieczeństwa. Powinno to obejmować ustanowienie wspólnych planów dotyczących społecznych skutków kryzysu gospodarczego i finansowego oraz wzmocnienie współpracy w zakresie zmiany klimatu i jej negatywnych skutków, jak również zmianę modelu energetycznego, badań i rozwoju oraz światowego sprawowania rządów. Należy utrzymać tradycyjne cele stosunków między dwoma regionami, takie jak propagowanie spójności społecznej, integracja regionalna, rozwój i dostosowywanie programów współpracy oraz nadać nowy impuls do zawarcia negocjowanych obecnie układów o stowarzyszeniu, stosując przy tym metody w większym stopniu uwzględniające asymetrię i lepiej gwarantujące spójność społeczną. W tym kontekście EKES uznaje za pozytywne ogłoszenie przez Komisję zamiaru utworzenia instrumentu inwestycyjnego dla Ameryki Łacińskiej, choć przyznaje, że propozycję tę można jeszcze poprawić. Instrument ten służyć ma wspieraniu integracji i połączeń międzyregionalnych oraz rozwojowi strategii sektorowych, wzmocnieniu, wraz z innymi środkami o charakterze gospodarczym i społecznym, elementu spójności społecznej w układach, jak też stymulowaniu inicjatyw w zakresie tworzenia funduszy spójności, takich jak istniejący już Fundusz Konwergencji Strukturalnej Mercosuru (FO-CEM) czy zaplanowany fundusz spójności w ramach porozumienia o unii celnej przyjętej przez Amerykę Środkową w 2007 r.

4. Działania na rzecz większego zaangażowania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w cele i projekty strategicznego partnerstwa

4.1 Na podstawie własnych doświadczeń płynących z integracji europejskiej EKES uważa, że wzmocnienie dwustronnego partnerstwa strategicznego między regionami oraz jego celów politycznych, gospodarczych i społecznych wymaga bardziej zdecydowanego, wyraźniejszego i skuteczniejszego udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich etapach tego procesu. Udział społeczeństwa ma pierwszorzędne znaczenie dla większego otwarcia stosunków, zwiększenia wiedzy o nich i uczynienia ich bardziej przejrzystymi, jak też dla propagowania większego poczucia zaangażowania w nie zainteresowanych społeczeństw oraz wdrożenia uzgodnionych wspólnie środków. Stosunki UE – AŁK zostały zapoczątkowane ponad 30 lat temu, a ich pierwowzór stanowiły powiązania między stowarzyszeniami politycznymi i organizacjami społecznymi. Dlatego też ożywienie dwustronnego dialogu międzyregionalnego ma na celu nie tylko włączenie do programu nowych zagadnień czy też poprawę jego działania i skuteczności, lecz również umożliwienie zaangażowania w jego działania różnych aktorów i sektorów.

4.2 Aby nadać impuls procesom integracji regionalnej i zapewnić ich legitymizację, zasadniczą kwestią są oddolne zachęty ze strony zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego. Podobnie, wdrażanie publicznej polityki spójności społecznej sprawia, że konieczne jest utworzenie nowych i wzmocnienie istniejących instytucji społecznych angażujących przedstawicieli społeczeństwa. W tym kontekście EKES wzywa Komisję, by zmiany w programie EurosociAL uwzględniały plan wzmocnienia organizacji zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego oraz jego organów i instytucji przedstawicielskich na poziomie regionalnym.

4.3 EKES w pełni popiera dążenie, by w ramach strategicznego dwustronnego partnerstwa między regionami opracowano plan działania, który byłby bardziej konkretny, funkcjonalny oraz możliwy do monitorowania i oceny. Zwiększenie skuteczności działań wymagałoby m.in. wyraźniejszego udziału różnych instytucji przedstawicielskich zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego Ameryki Łacińskiej i UE: Konsultacyjnego Forum Ekonomiczno-Społecznego Mercosuru, Komitetu Konsultacyjnego SICA, Andyjskich Rad Konsultacyjnych Przedsiębiorców i Pracowników, Andyjskiej Rady Konsultacyjnej Wspólnot Autochtonicznych, Andyjskiego Forum Konsumentów oraz innych organów, które mogą powstać w Chile i Meksyku, jak też samego EKES-u. Wszystkie te instytucje mogłyby wnieść wkład w rozwój takich obszarów polityki jak spójność społeczna, zmiana klimatu, innowacje, migracja i godziwe zatrudnienie, które zostały uzgodnione podczas szczytu i stanowią część dwustronnego programu działań. W tym celu EKES planuje przyspieszyć tworzenie mechanizmu służącego koordynacji organizacji przedstawicielskich zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego z obydwóch regionów, a także ukierunkowywaniu tego wkładu w okresach pomiędzy szczytami UE – AŁ.

4.4 EKES wyraża zadowolenie w związku z zapowiedzianym utworzeniem Fundacji UE – AŁK jako instytucji przygotowawczej i monitorującej, a w odpowiednich przypadkach wdrażającej postanowienia ze szczytów, a także sądzi, że mogłaby ona odgrywać bardzo pozytywną rolę, umożliwiając wyraźny udział różnych podmiotów. EKES, jako najbardziej reprezentacyjny organ zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w Europie, domaga się udziału w radzie nadzorczej przyszłej Fundacji UE – AŁK.

4.5 Zgodnie z żądaniami wnoszonymi podczas wcześniejszych szczytów, udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego powinien znaleźć odzwierciedlenie w układach o stowarzyszeniu dzięki przewidzeniu w nich wspólnych komitetów konsultacyjnych, włączeniu wymiaru społecznego i wymiaru związanego z zatrudnieniem i środowiskiem, jak też zaangażowaniu społeczeństwa obywatelskiego i konsultowaniu się z nim w związku z analizą oddziaływania takich układów.

4.6 Nawiązując do zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego obu stron w strategiczne partnerstwo między UE a Brazylią (co znalazło odzwierciedlenie w utworzeniu okrągłego stołu między instytucjami przedstawicielskimi należącymi do tego stowarzyszenia), EKES domaga się również zapewnienia podobnego udziału w ramach partnerstwa strategicznego między Meksykiem a UE.

4.7 Komitet uważa, że skuteczne włączenie zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w strategiczne dwustronne partnerstwo między regionami wymaga pogłębienia współpracy ze Zgromadzeniem Parlamentarnym Eurolat. Komitet ustanowi w tym celu skuteczny system komunikacji ze Zgromadzeniem i, wykorzystując swój statut obserwatora w Eurolat, przekaze stanowiska organizacji społeczeństwa obywatelskiego na tematy będące przedmiotem debaty i konsensusu w tejże instytucji. Utworzenie międzyregionalnego mechanizmu koordynacji, o którym wspomniano w punkcie 4.3, byłoby w tym niezwykle pomocne.

4.8 EKES wzywa też do większego udziału organizacji społeczno-zawodowych w tworzeniu i rozwijaniu drugiego etapu programu Eurosocial. Uważa, że mógłby wnieść bardziej skuteczny wkład w Forum Spójności Społecznej, gdyby był w większym stopniu zaangażowany w jego przygotowanie i rozwój.

5. Aspekty społeczno-gospodarcze stosunków UE – Ameryka Łacińska

5.1 Polityka imigracyjna AŁ – UE

5.1.1 Coraz większe ruchy migracyjne z Ameryki Łacińskiej do Europy wymagają umieszczenia dialogu eurolatynoamerykańskiego na ten temat w centrum dwustronnego programu działań. Konieczne będą również uzgodnienia ukierunkowane na rozwój strategii prewencyjnych w zakresie migracji, otwierających legalne drogi migracji, jak też na promowanie właściwej polityki integracji. W tym celu trzeba będzie zagwarantować podstawowe prawa migrantów, w szczególności prawa związane z pracą i prawa socjalne, opracować umowy dotyczące uznawania kwalifikacji zawodowych imigrantów, ułatwić procedury w zakresie migracji tymczasowej i łączenia rodzin dla przybyłych do UE i zamieszkujących na jej terenie pracowników, a także zawrzeć umowy zapewniające prawo do udziału imigrantów w życiu politycznym. Jednocześnie należy zapewnić takie samo traktowanie migrantów przybyłych do państw AŁK z UE.

5.1.2 Jeżeli chodzi o przepływy migracyjne – zarówno tymczasowe (pracownicy oddelegowani), jak i stałe (klasyczna emigracja) – powinno się przedstawić rozwiązania w celu uniknięcia sytuacji, w której w sferze świadczenia usług bądź inwestycji przedsiębiorstw pracownicy oddelegowani tymczasowo z UE do Ameryki Łacińskiej (i odwrotnie) musieliby płacić podwójne składki na ubezpieczenia społeczne w kraju pochodzenia i w kraju zatrudnienia. Tego podwójnego obciążenia można by uniknąć poprzez dwustronne instrumenty regulujące jednolite stosowanie prawa.

5.1.3 Jeżeli chodzi o bardziej klasyczną emigrację, konieczne jest uregulowanie transferu świadczeń, a w szczególności emerytur. Przyjęcie lub wdrożenie wspomnianych mechanizmów zarówno przez UE, jak i AŁ, na wzór mechanizmów istniejących już w innych obszarach, wzbogaciłoby stosunki instytucjonalne i poprawiło sytuację pracowników migrujących, którzy po zakończeniu kariery zawodowej mogliby powrócić do swoich krajów, zachowując emerytury będące owocem ich pracy i składek.

5.1.4 Aby pracownicy migrujący nie czuli się zobowiązani do krótkoterminowego łączenia rodzin, a tym samym nie mieli poczucia zerwania więzi z krajem pochodzenia, można by przewidzieć uznawanie świadczeń rodzinnych, jeżeli pracownik prowadzi działalność zawodową w jednym państwie, zaś jego rodzina mieszka w innym. Umożliwiłoby to przeniesienie praw zamiast przenoszenia rodzin, co przyniosłoby korzyści wszystkim stronom. W związku z tym, i jako pierwszy krok, należy doprowadzić do tego, by układy o stowarzyszeniu między UE a krajami

AŁK, które już istnieją lub nad którymi trwają negocjacje, zawierały klauzule dotyczące zabezpieczeń społecznych, na wzór tych, które znajdują się w układach eurośródziemnomorskich⁽⁴⁾. Na koniec można by rozważyć możliwość koordynacji latynoamerykańskiej konwencji wielostronnej w sprawie ubezpieczeń społecznych⁽⁵⁾ i rozporządzenia UE nr 883/2004, w sposób przynoszący korzyści zarówno pracownikom, jak i przedsiębiorcom. Przyczyniłoby się to do poprawy stosunków gospodarczych i społecznych między UE a Ameryką Łacińską.

5.1.5 EKES uważa za konieczne, by w przyszłym programie Eurosocial II uwzględniono wśród priorytetów działania kwestię migracji między UE i AŁ. Wzywa również do wprowadzenia w życie propozycji Parlamentu Europejskiego dotyczącej utworzenia dwustronnego centrum monitorowania migracji między regionami.

5.2 Spójność społeczna

5.2.1 Doświadczenie w Europie pokazuje, że polityka spójności wykraczająca poza fundusze strukturalne wymaga kompleksowego i jednolitego podejścia obejmującego wiele strategii, od stabilności makroekonomicznej po walkę z dyskryminacją. Spójność zależy przede wszystkim od strategii i środków krajowych, dlatego też w Ameryce Łacińskiej należy położyć większy nacisk na politykę wewnętrzną: politykę fiskalną, politykę zabezpieczeń społecznych, aktywne strategie na rzecz promowania konkurencyjności i godziwego zatrudnienia.

5.2.2 Propagowanie spójności społecznej w procesach integracji regionalnej wymaga przedsięwzięcia szeregu środków, począwszy od uznania asymetrii między państwami i regionami, aż po inne działania, wśród których wymienić można infrastrukturę, fundusze spójności, harmonizację prawodawstwa, politykę regulacyjną, skuteczne mechanizmy rozwiązywania sporów, harmonizację przepisów w dziedzinie prawa pracy, wspólne zarządzanie migracją, politykę przemysłową oraz uwzględnienie sektorów produkcyjnych. Oprócz podejścia nastawionego jedynie na instytucje, dwustronne partnerstwo między regionami będzie wymagać zdaniem Komitetu postępów w dialogu sektorowym i przygotowania planu działania dla obydwu regionów, który pomoże wygenerować postawy integracyjne oraz przyczyni się do konwergencji gospodarczej i społecznej w regionie dzięki zajęciu się problemem asymetrii wewnętrznych między państwami i regionami.

5.2.3 EKES odnotowuje, że najważniejszymi elementami służącymi spójności społecznej są silny impuls w kierunku demokratycznych ram stosunków pracy, rozpowszechnienie godzwej pracy, likwidacja szarej strefy, zabezpieczenia społeczne, negocjacje zbiorowe i dialog społeczny. Apeluje więc, by Eurosocial II włączył partnerów społecznych w ocenę pierwszych doświadczeń programu oraz w opracowywanie przyszłych działań i zarządzanie nimi.

⁽⁴⁾ Decyzja Rady i Komisji z dnia 24 stycznia 2000 r. w sprawie zawarcia Układu Eurośródziemnomorskiego ustanawiającego Stowarzyszenie między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony, a Królestwem Maroka z drugiej strony (2000/204/WE, CECA), Dz.U. L 70 z 18.3.2000, s. 1; patrz zwłaszcza art. 64 i 68.

⁽⁵⁾ http://www.oiss.org/IMG/pdf/Convenio_2007_esp.pdf.

5.2.4 EKES sądzi, że dla spójności społecznej pierwszorzędne znaczenie ma uznanie praw wspólnot autochtonicznych, zgodnie z Konwencją MOP nr 169 z 1989 r. dotyczącą ludności tubylczej i plemiennej w krajach niezależnych.

5.3 Układy o stowarzyszeniu

5.3.1 Komitet sądzi, że w celu przyspieszenia trwających już negocjacji nad układami o stowarzyszeniu, jak też przyczynienia się do osiągnięcia celów spójności społecznej w obydwu regionach, konieczne jest odpowiednie uwzględnienie w tych układach – przewidujących dogłębne procesy liberalizacji gospodarki – istniejących asymetrii między podregionami Ameryki Łacińskiej i UE. W tym celu należałoby wykorzystać takie instrumenty jak ocena zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju (w tym stałe angażowanie zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w ocenę oddziaływania), uznanie zasady szczególnego i zróżnicowanego traktowania w przypadku słabiej rozwiniętych państw, ustanowienie wyjątków i okresów przejściowych w sektorach, w których jest to konieczne, jak również zróżnicowane podejście do współpracy na rzecz rozwoju oraz impuls płynący z funduszy konwergencyjnych.

5.3.2 Z drugiej strony EKES uznaje za konieczne, by UE utrzymała swoją politykę wsparcia procesów integracji regionalnej w Ameryce Łacińskiej, i jest zdania, że zarówno wielostronne negocjacje rozpoczęte z pewnymi krajami, jak też partnerstwo strategiczne nawiązane z innymi, powinny służyć podpisaniu układów regionalnych oraz wzmocnieniu procesów integracji. W tym celu warto by zastosować strategię i środki wspomniane w punkcie 5.2.2. Z punktu widzenia Komitetu stanowi to absolutną podstawę dwustronnego strategicznego partnerstwa między regionami i niezbędny warunek uczynienia Europy i Ameryki Łacińskiej globalnymi partnerami w dziedzinie wielostronnego zarządzania.

5.3.3 EKES wzywa do opracowania i wdrożenia przepisów układu o stowarzyszeniu między UE a Chile odnoszących się do angażowania społeczeństwa obywatelskiego. Komitet nalega, by w tym celu konsultowano się z nim, jak też z organizacjami przedstawicielskimi społeczeństwa obywatelskiego Chile. EKES domaga się również od Rady Stowarzyszenia UE – Meksyk ustanowienia wspólnego komitetu konsultacyjnego, który byłby organem nadzoru i konsultacji z zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim, zgodnie z postanowieniami układu.

5.4 Współpraca

5.4.1 Na przestrzeni ostatnich lat poczyniono spore wysiłki w ramach współpracy UE na rzecz rozwoju celem dostosowania jej do przemian zachodzących w działaniach wspierających rozwój, włączając w to kwestie dotyczące państw o średnich dochodach. EKES jest zdania, że UE powinna, bez uszczerbku dla swojej dotychczasowej polityki kierowania zasobów do krajów o najniższym dochodzie, kontynuować współpracę z państwami o średnim dochodzie, ukierunkowując ją na takie strategiczne cele jak stabilność makroekonomiczna i stabilność systemu finansowego,

wzmocnienie potencjału instytucjonalnego, skuteczność polityki publicznej, reformy podatkowe, potencjał produkcyjny, inwestycje w kapitał ludzki, innowacje oraz wspieranie podmiotów społecznych, które pobudzają zmiany instytucjonalne i legislacyjne.

5.4.2 Zawarcie układów o stowarzyszeniu będzie wymagać większego dostosowania programów współpracy, tak aby wspierały one strategię na rzecz zmian w produkcji i poprawy konkurencyjności, ze szczególnym naciskiem na potencjał MŚP, ułatwianie handlu i fizyczne więzi między rynkami.

5.4.3 Należy więc wzmocnić potencjał handlowy i dążyć do przyjęcia wspólnych strategii w ramach procesów integracji regionalnej, by sprzyjać spójności społecznej i terytorialnej oraz zmniejszyć wewnętrzne asymetrie. Współpraca edukacyjna, naukowa i technologiczna może wspierać zmiany w produkcji oraz politykę krajową w dziedzinie badań, rozwoju i innowacji zarówno za pośrednictwem instytucji publicznych, jak i dzięki programom zachęt dla sektora prywatnego.

6. Innowacje, zmiany w produkcji i rozwój

6.1 W związku z szóstym szczytem UE – AŁK rządy zdecydowały się skupić dyskusję na innowacjach. Są one podstawowym, jeżeli nie głównym, motorem rozwoju, o fundamentalnym znaczeniu dla istnienia przedłużonych i trwałych cykli rozwoju oraz dobrobytu. Mimo że przemysł nadal odgrywa kluczową rolę w tworzeniu postępu technicznego, innowacje są obecnie powszechne w innych sektorach gospodarczych: usługach, rolnictwie i energetyce oraz, co za tym idzie, mają zasadnicze znaczenie dla wzrostu produktywności w wielu innych dziedzinach.

6.2 Innowacje są także decydującym czynnikiem w przypadku dwóch trendów charakteryzujących globalizację gospodarki: rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i przejścia do gospodarki zrównoważonej. W tych obszarach niezbędny warunek stanowi powiązanie między wymiarem globalnym i lokalnym innowacji.

6.3 EKES proponuje swoim odpowiednikom z Ameryki Łacińskiej, by podczas szóstego spotkania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego UE – AŁ wypowiedziano się na temat znaczenia innowacji dla zmian w produkcji, rozwoju oraz spójności społecznej, a także w sprawie różnych aspektów wymiaru społecznego, które niosą ze sobą innowacje. Jest to szczególnie ważne dla stosunków między obydwoma regionami w okresie, gdy ich celem jest utworzenie „sieci” układów o stowarzyszeniu, w tym stref wolnego handlu. Ambitne cele liberalizacji gospodarczej zawarte w tych układach, które uznawane są za swego rodzaju „WTO plus”, gdyż wykraczają poza kwestie negocjowane w ramach tej organizacji, mogą pociągać za sobą znaczne koszty dostosowawcze, którym należy sprostać poprzez aktywną politykę na rzecz zmian i modernizacji produkcji oraz poprawy konkurencyjności, kładącej szczególny nacisk na ustanowienie krajowych systemów badań, innowacji i rozwoju.

6.4 Szczególnie ważnym aspektem jest transfer technologii, zważywszy na jego kluczową rolę w procesie tworzenia innowacji. Wysokie wymogi układów o stowarzyszeniu w dziedzinie ochrony praw własności intelektualnej mogą stanowić bodziec lub gwarancję dla transferu technologii ze strony inwestorów europejskich, lecz jednocześnie poważną barierę dla tworzenia lub transferu technologii i innowacji, na co zwracają uwagę niektóre rządy w regionie. Dlatego szczególnie ważne jest, aby układy te charakteryzowały się większą elastycznością i metodami uwzględniającymi poważne asymetrie, które istnieją między oboma regionami w tej dziedzinie, włączając w to, jak już wspomniano wcześniej, unijną współpracę na rzecz rozwoju.

6.5 UE posiada już dużą liczbę instrumentów na rzecz współpracy z Ameryką Łacińską w dziedzinie badań, rozwoju i innowacji. Należy przytoczyć zwłaszcza instrumenty związane z siódmym programem ramowym oraz umowami o współpracy technologicznej podpisanymi z krajami o relatywnie najwyższym poziomie rozwoju w regionie, a także programy stypendiów i współpracy akademickiej między obydwoma regionami (Alban, ALFA) oraz programy prowadzone przez Dyрекcję ds. Edukacji w Komisji. Jednakże dotąd nie opracowano zintegrowanej strategii, która obejmowałaby wszystkie te instrumenty i łączyła je z celami dwustronnego partnerstwa regionalnego. Konieczne jest przezwyciężenie obecnego rozproszenia instrumentów, szczególnie wewnątrz Komisji, i upewnienie się, że przyczyniają się one do umacniania krajowych możliwości w dziedzinie badań, rozwoju i innowacji. W tym kontekście należy przypomnieć znaczenie tworzenia wspólnego obszaru szkolnictwa wyższego i badań UE – AŁK jako elementu dwustronnego „partnerstwa strategicznego” między regionami, a także planu działań w zakresie innowacji i rozwoju między obydwoma regionami. Współpraca edukacyjna, naukowa i technologiczna może wspierać zmiany w produkcji oraz politykę krajową w dziedzinie badań, rozwoju i innowacji.

6.6 Innowacje obejmują jednak także wiele innych dziedzin ważnych dla dwustronnego partnerstwa regionalnego, jak np. poprawę poziomu i jakości życia społeczeństwa poprzez wpływ, jaki wywierają np. na wzrost produktywności w wytwarzaniu żywności, przyczyniając się tym samym do samowystarczalności żywnościowej. Dzieje się tak również dzięki stosowaniu nowatorskich metod, technik, produktów i usług w dziedzinach takich jak zdrowie, edukacja i ochrona socjalna. W ten sposób ułatwia się określonym sektorom społeczeństwa dostęp do usług i eliminuje przejawy dyskryminacji, które istnieją na przykład w związku z wykorzystywaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Nowe technologie produkcji energii odnawialnej oraz poprawy efektywności energetycznej i zmniejszania zanieczyszczeń powodowanych przez energię uzyskiwaną z paliw kopalnych, jak też technologie służące rozwiązywaniu problemów dostępu do wody pitnej i pustynnienia gleb stanowią przykłady znaczenia innowacji dla poprawy jakości życia obywateli.

6.7 Panuje zgoda co do tego, że trzy filary, na których opierają się innowacje, to wiedza, instytucje i przedsiębiorstwa. Stąd też główną siłą napędową procesu innowacji są, w ogólnym ujęciu, uniwersytety, instytucje publiczne i zakłady produkcyjne.

Jednakże źródłem innowacji mogą być różne rodzaje wiedzy: naukowa, technologiczna, tradycyjna lub zgromadzona (np. ludność lokalna znająca właściwości poszczególnych roślin lub wykwalifikowani pracownicy danego przedsiębiorstwa). Podobnie, kiedy mówi się o instytucjach (innych niż rynkowe), chodzi o agencje i pozostałe instytucje publiczne, lecz dla wspierania innowacji ważne są także inne rodzaje instytucji, takie jak np. instytucje regulujące stosunki pracy. Wreszcie, innowacje nie muszą dotyczyć jedynie sektora produkcji i przedsiębiorstw, lecz także sektora socjalnego (zdrowie, edukacja, mieszkalnictwo, obrona, wymiar sprawiedliwości, bezpieczeństwo) lub związanego ze środowiskiem (woda, gleby, różnorodność biologiczna, wylesianie itp.).

6.8 W dziedzinie analizy teoretycznej uznaje się potrzebę spojrzenia na innowacje z całościowej perspektywy społecznej, traktując ją jako spójny system wywierający wpływ na całe społeczeństwo a tym samym mający charakter przekrojowy i obejmujący szereg aspektów, począwszy od czysto naukowych i technologicznych, a skończywszy na społecznych i instytucjonalnych. Od lat 90. zaczęto uwzględniać aspekty społeczno-kulturowe i organizacyjne innowacji, które wcześniej były rzadko rozważane. W perspektywie historycznej innowacje technologiczne towarzyszyły innowacjom społecznym lub wymiarowi społecznemu innowacji i odwrotnie. Związek między innowacjami społecznymi a rozwojem gospodarczym jest ewidentny, dlatego też wymiar społeczny innowacji można uznać za niezwykle istotny, szczególnie w kontekście zapoczątkowanego dopiero co rozwoju strukturalnego.

6.9 Inną cechą charakterystyczną innowacji jest ich zdolność do budowania tkanki społecznej, tworzenia powiązań między jednostkami, grupami, społecznościami i instytucjami w oparciu o wspólne wartości (wspólne dobro, wspólny interes, przyszłość itp.). Powiązania te są w stanie stworzyć otoczenie społeczne sprzyjające wprowadzaniu, przyswajaniu i rozpowszechnianiu innowacji.

6.10 Nie należy także zapomnieć, że istniejące bariery społeczne, jak np. ubóstwo, faktycznie hamują procesy innowacji. Powody tego są dwojakie: z uwagi na brak efektywnego popytu następuje ograniczenie przyswajania generowanych dzięki innowacjom zysków z produkcji, a z drugiej brakuje kapitału ludzkiego zdolnego do propagowania i rozwijania procesów innowacji.

6.11 Ponadto innowacje są wynikiem złożonego szeregu relacji między podmiotami, które tworzą, rozpowszechniają i wykorzystują różne rodzaje wiedzy. Innowacje w wielu przypadkach – np. ośrodków i klastrów przemysłowych i rozwojowych – wymagają silnego zaangażowania regionalnego i lokalnego, które jest niemożliwe bez udziału organizacji społeczeństwa obywatelskiego. By innowacje mogły się znaleźć w centrum strategii gospodarczych i społecznych, konieczne są głębokie zmiany kulturowe. Na szczeblu przedsiębiorstw innowacje wymagają kosztownych i długoterminowych inwestycji. Wymaga to społecznej akceptacji zmian oraz systemów stosunków pracy opartych na negocjacjach i konsensusie. Ponadto konieczna jest polityka szkolenia kapitału ludzkiego na różnych etapach i poziomach, jak też szkolenie zawodowe i uczenie się przez całe życie.

6.12 Z powyższego wynika dla potrzeb niniejszej opinii jeden wniosek: duże znaczenie wymiaru społecznego innowacji. Aby uniknąć ryzyka, jakie stwarza podejście technokratyczne do innowacji, należy podkreślić znaczenie w tym procesie udziału społeczeństwa i ram instytucjonalnych, które stymulują i umożliwiają innowacje. Jest to szczególnie ważne dla EKES-u, który wzywa do

rzeczywistego uczestnictwa podmiotów społecznych i ich organów przedstawicielskich w propozycjach związanych z kapitałem ludzkim i ogólnie z włączeniem wymiaru społecznego w plan działania na rzecz innowacji, który ma zostać opracowany podczas szczytu.

Bruksela, 17 lutego 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI
